

Muzeum Rolnictwa Bornholmu *Skansen w Melstedgård*

MELSTEDGÅRD MUZEUM ROLNICTWA - SKANSEN

www.bornholmismuseum.dk/Polsk

Informacja i godziny otwarcia w r. 2010:

**Otwarte: W sezonie letnim 2010
(1. lipca - 31. sierpnia):
otwarte codziennie w godz. 10-17**

Pozostałe miesiące:

**16. maja – 30. czerwca N. - Pt. 10-17
1. września – 24. październ. N. - Pt. 10-17**

Informacja

Melstedgård
Tel: +45 56 48 55 98
Melstedsvej 25, 3760 Gudhjem

Informacja przez cały rok:

Muzeum Bornholmu
Tel: + 45 56 95 07 35
Sct.Mortensgade 29, 3700 Rønne

Historia gospodarstwa Melstedgård sięga pocz. XVII w. W źródłach pisanych nazwano go „pustym gospodarstwem”, tzn. gospodarstwem bez zabudowań i prowadzonym z sąsiedniej posiadłości. Dopiero w końcu XVII w. zaczęto wznosić tam budynki.

Ówczesny budynek mieszkalny został w r. 1796 zastąpiony obecnym. Istniejące budynki gospodarcze pochodzą z lat 1860. W r. 1778 gospodarstwo Melsted przejął po swych rodzicach 18-letni wówczas Svend Thorsen, który ożenił się z Kirstine Pedersdatter. Za ich czasów wzniesiony został budynek mieszkalny. Jeden ze starych kogucików na dachu, większość mebli i części inwentarza posiada ich inicjały: STS KPD. Sven Thorsen zmarł w r. 1804 i w r. 1807 wdowa przekazała gospodarstwo najstarszemu synowi, Thorowi Pedersenowi. Mieszkał tam, pozostając w stanie kawalerskim, aż do swej śmierci w r. 1854, po której gospodarstwo przeszło na dwójkę jego nieożenionego rodzeństwa. W r. 1857 gospodarstwo przejął siostrzeniec Hans Svendsen (1825-1910) z Krogegård w Østerlars. Poprzedni - już starsi wiekiem - właściciele, przeprowadzili się do małego domku w sąsiedztwie gospodarstwa, w którym obecnie mieszka nadzorca. Nowi właściciele utrzymywali ich dzięki naturaliom z gospodarstwa. Za czasów Hansa Svendseña dokonano wielu zmian w gospodarstwie. Wtedy też

postawiono obecne zabudowania inwentarsko-gospodarcze. Budynek mieszkalny zmodernizowano i utworzono tam w r. 1872 - w ramach rozwoju technologii mleczarskich - m.in. piwnicę do przechowywania mleka.

W r. 1903 Hans Svendsen, zgodnie z bornholmską tradycją, przekazał gospodarstwo swemu najmłodszemu synowi, Juliusowi Svendsenowi, który pozostał jego właścicielem do r. 1947, kiedy gospodarstwo przejął siostrzeniec jego żony, Svend Andersen, który stał się ostatnim prywatnym właścicielem gospodarstwa.

W r. 1950 gospodarstwo – jako jedyne w całej Danii – zostało objęte ochroną klasy A, z planami utworzenia w nim tzw. „gospodarstwa regionalnego”. Z tego względu Urząd Wojewódzki Bornholmu zakupił gospodarstwo w r. 1982 i w następnych latach Muzeum Bornholmu utworzyło w nim Muzeum Rolnictwa. Początkowo do gospodarstwa należało 43 ha pól uprawnych, lasu i łąk, z czego duża część została zakupiona razem z gospodarstwem. Ziemia uprawna jest wydzierżawiona, ale pewna jej część uprawiana jest tradycyjnie przy użyciu koni.

Łąka w zachodniej części gospodarstwa, przez którą płynie strumień Melsted, jest udostępniona dla zwiedzających. Wcześniej do gospodarstwa należał również młyn wodny, lecz został zlikwidowany w początkach XIX w. Przy północnej części kamiennego ogrodzenia znajduje się dawne miejsce do bielienia materiałów, gdzie tkane domowym sposobem płótno, wykładano do bielienia na słońcu. Mały kawałek lasu leżący na zachód od polnej drogi należy także do Melstedgård.

Budynek mieszkalny w Melstedgård

- pochodzący z r. 1796 jest typowym bornholmskim budynkiem mieszkalnym. Posiada charakterystyczną wysoką salę oraz tzw. „komorę mączną”, izby i umieszczoną pod salą piwnicą. W środkowej części budynku znajdują się pokoje i kuchnia, w ostatniej zaś - część kuchenna, „komora mączna” oraz izby i piwnica do przechowywania mleka. Wnętrze budynku wygląda tak, jak wyglądało po znacznych przebudowach ok. roku 1860. Młodzi gospodarze - Hans Svendsen i jego żona Ane Ipsdatter - przebudowali gospodarstwo zgodnie z panującą wówczas modą. W okresie następnych 50 lat - gdy byli oni zarówno właścicielami, jak i mieszkańcami gospodarstwa - nastąpił niezwykle rozwój bornholmskiej społeczności: przestawienie rolnictwa z uprawy zboża na hodowlę zwierząt, ulepszone mleczarstwo i rozwój spółdzielczości mleczarskiej. Także rozkwit przemysłu, który z czasem umożliwił rolnikom zakup artykułów przemysłowych, co z kolei oznaczało znaczne zmniejszenie domowej produkcji np. wyrobów tekstylnych.

W czasach Hansa Svendseña pojawiła się nafta, dająca lepsze światło niż wcześniejsze łuczywa i lampy olejne. Piece typu „koza” zastąpiono znacznie bardziej efektywnymi piecami węglowymi i torfowymi, produkowanymi w bornholmskich odlewniach żelaza. Kuchnie żelazne – o wiele lepsze niż starodawne otwarte palenisko - znacznie ułatwiły gotowanie. Wprowadzenie kuchni żelaznych wpłynęło także na zmianę sposobu odżywiania.

Pojawił się nowy zwyczaj używania drukowanych tapet ściennych oraz meble o charakterze miejskim - polerowane lub z namalowaną strukturą drzewa i z obiciami tapicerskimi. Popularność zdobyły firanki okienne i hodowla roślin doniczkowych. Możliwym też się stało wieszanie na ścianach fotografii rodzinnych, gdyż pierwsi fotografowie pojawili się na Bornholmie ok. roku 1860. Muzeum Bornholmu dążyło do pokazania tego wszystkiego poprzez urządzenie pomieszczeń mieszkalnych. Jednocześnie eksponowane są starsze meble i przedmioty; nic nie zostało wyrzucone z budynków mieszkalnych, a jedynie przeniesione do mniej ważnych pomieszczeń, gdyż stały się już „niemodne”.

Nie wiemy dokładnie, jak Hans Svendsen i jego żona urządzili swe mieszkanie po ślubie w r. 1860. Część ich inwentarza przejęto przy zakupie gospodarstwa i w ten sposób powrócił on na swe poprzednie miejsce. Pozostałe przedmioty i meble pochodzą z magazynów muzealnych lub są podarowane bądź zakupione od Bornholmczyków. Tak więc wszystkie pochodzą z bornholmskich domów i z okresu 1860-1880.

Ogród jest również „nowością” z czasów Hansa Svendseña. Muzeum odtworzyło dawny ogród z jego ścieżkami, klombami z bylinami i różami w stylu „z czasów babuni” oraz krzewami ozdobnymi i drzewami owocowymi. Część drzewek owocowych pochodzi z końca XIX w.

W małym ogródku na samym podwórzu znajduje się mała pasieka ze słomianymi ulami oraz duży krzak żółtych róż i drzewo morwowe - o pochodzeniu śródziemnomorskim, lecz znakomicie czujące się w klimacie bornholmskim.

Wyposażenie budynku mieszkalnego

1. *Sala* – pomieszczenie do przyjęć i do codziennego przechowywania ubrań. Skrzynie na ubrania, komoda i szafa na ubrania z XVII/XVIII w. Rozkładany stół i krzesła z XVIII w. Łoże z baldachimem z około 1800 r.

2. „*Komora mączna*” – pokój sypialny i dziennego pobytu. Meble z ok. 1800 r: łóżko z zasuwaną zasłoną, komoda, stolik do podawania herbaty oraz krzesła w stylu Ludwika XVI.

3. *Pokój gościnny* – szafa na ubrania, wysuwane łóżko, serwantka i stolik nocny z lat 1860-1880.

Te trzy najbardziej wysunięte na wschód

pomieszczenia nie były ogrzewane. Mimo to wykorzystywano je przy uroczystych okazjach. Ubierano się po prostu ciepłej, a i potrzeby były wówczas bardziej spartańskie.

4. *Przedpokój „odświętny”* – wejście do domu dla „lepszych” gości (rodzina, sąsiedzi i in.); tutaj zostawiali swe ubrania wierzchnie. Szafa na ubrania należała do gospodarstwa. Inicjały wypisane na szafie: STS KPD pochodzą od Svenda Thorsena i Kirstine Pedersdatter, właścicieli gospodarstwa w latach 1778-1807.

5. *Pokój* – umeblowanie z okresu 1860-1880. Używany był przykładowo przez starsze dzieci; dawniej spało po kilka osób w jednym łóżku. Przylegający pokój był zarazem wejściem na strych, gdzie przechowywano np. wymłócone zboże.

6. *Pokój z wyjściem na ogród* (dawny „duży pokój” lub tzw. „izba paradna”) – używany był do spotkań towarzyskich. Piec kaflowy i meble z ok. 1860 r. Przy większej liczbie gości rozkładany był stół do gry – gra w karty była ulubioną rozrywką towarzyską podczas spotkań i różnych uroczystości. Znajdują tu także stoliki i piedestały do roślin pokojowych oraz bornholmski zegar stojący typu „Panna” z 1867 r., między oknami zaś - zgodnie z ówczesną modą - wiszą lustra. Wyjście do ogrodu i na drewnianą werandę pochodzi z ok. 1860-70 r.

7. *Mały pokój* – pokój, w którym rodzina przebywała w ciągu dnia. Umeblowany ławą do siedzenia ze składanym stołem i sekretarzykiem z lat 1860. Fotel z 1871 r. W tym pokoju wiszą na ścianach fotografie rodziny Svendsen oraz barometr i mały zegar produkcji niemieckiej – tego samego typu, który wyparł rodzime zegary bornholmskie.

8. *Sypialnia* – w połowie XIX w. pojawił się zwyczaj posiadania sypialni. Przedtem przyjęte było spanie w łóżu z baldachimem lub w alkwie w pokoju dziennym. Podwójne łożo ze sprężynowym podłożem i materacami pochodzi z ok. 1880 r. Szafa na ubrania to imitacja sekretarzyka z ok. 1870 roku, podobnie jak serwantka i stolik nocny.

9. *Świetlica* - pomieszczenie do dziennego pobytu gospodarzy i pracowników gospodarstwa. Alkova używana była przez dzieci lub dziadków. Piecyk typu „koza”, pochodzący z połowy XVII w. jest najstarszym przedmiotem w gospodarstwie. Podobnie jak wszystkie inne piece tego typu na Bornholmie, importowany był ze Szwecji.

W świetlicy stoją też krosna. W starych gospodarstwach krosna nie miały swego stałego miejsca – stawiano je po prostu tam, gdzie było to akurat wygodne. Warsztat tkacki znajdował się w każdym gospodarstwie, a tkactwo było zajęciem kobiet.

10. *Śpiżarnia* - półki na produkty spożywcze codziennego użytku oraz stół, na którym przygotowywano popularne w Danii kanapki i zimne zakąski.

11. *Kuchnia* - w r. 1860 urządzona została kuchnia z otwartym paleniskiem i otaczającymi go "murkami" ogrzewającymi pomie-

szczenia zgrupowane wokół komina oraz wylotem pieca typu „koza”. Kilka lat później zdobyły popularność kuchnie żelazne i wmurowywano je – podobnie jak tu – w otwarte palenisko. Kuchnia urządzona była skromnie, jedynie ze stołem kuchennym i półkami na talerze. Miejsce to przeznaczone było wyłącznie do gotowania gorących posiłków i pieczenia mięsa.

12. *Przedpokój* – wejście do domu „na codzień”

13. *Część kuchenna* - tutaj odbywało się przygotowywanie jedzenia i pieczenie chleba, warzenie piwa, oprawianie mięsa i codzienne zmywanie naczyń oraz pranie. Murowany piec pochodzi z ok. 1870 roku.

14. *Pokoik służących* - przeznaczony dla dziewcząt pracujących w gospodarstwie. Umeblowanie z okresu 1860-1870.

15. *Mały składzik* – pomieszczenie wykorzystywane było do przechowywania narzędzi i urządzeń do warzenia piwa, wypieków, wyrobu tekstylii itd.

16. „*Komora mączna*” – służyła do przechowywania mąki i chleba oraz mieściła „domowy młyn” tzn. młynek, w którym mielono m.in. proso potrzebne do warzenia piwa. Od lat 1860-tych mąkę mielono w młynie w Gudhjem; wcześniej gospodarstwo miało własny młyn wodny leżący na południe od gospodarstwa.

17. *Piwnica do przechowywania mleka* – dobudowana w r. 1872. Duża ilość hodowanych krów oznaczała zwiększoną ilość mleka. W piwnicy możliwe było przechowywanie mleka, śmietany i masła w niskiej temperaturze i bez kurzu.

Wędrownie mleczarki uczyły dziewczyny z gospodarstwa nowych metod mleczarskich. Pierwsza spółdzielcza mleczarnia na Bornholmie powstała w r. 1886 w Østerlars.

18. *Piwnica* – w piwnicach przechowywano baryłki i naczynia z piwem, solone mięso, ziemniaki i inne warzywa. Stary stół z kamiennym blatem, który wcześniej stał w pokoju z wyjściem na ogród, pochodzi z ok. 1700 roku.

Budynki boczne z wystawą starych narzędzi rolniczych i ekspozycją o historii rolnictwa

Skrzydło zachodnie.

Drewutnia do przechowywania drzewa i chrustu na opał oraz torfu. Obok, oddzielony ścianą, mały ustęp.

Izba parobków, czyli sypialnia męska z miejscem dla 3 osób. Za nią magiel z dużym walcem kamiennym.

Szopa – warsztat naprawczy gospodarstwa. W kierunku południowym od bramy wjazdowej:

Stajnia z miejscem na 7 koni.

Sieczkarnia z narzędziami do krojenia i siekania karmy dla koni oraz wydzielone miejsce dla źrebaków.

Owsiarnia – skład owsa dla koni, teraz wystawa plugów i bron.

Wozownia z pojazdami roboczymi.

Skrzydło południowe.

Owczarnia dla małej ilości owiec.

Tzw. *boisko* do suszenia i przechowywania zebranego, niewymłóconego zboża; obecnie wystawa narzędzi i maszyn do zbioru siana i zboża. W młocarni *mechanicznej* wystawione są młocarki ilustrując rozwój od młocarek ręcznych i używających siły konia do młocarek mechanicznych. Ponadto wialnia i maszyna do czyszczenia zboża.

Klepisko używane było do składowania niewymłóconego zboża, a od gumna odgrada je charakterystycznie nachylona podłoga. W bramie traktor marki Fordson z r. 1939, traktory marki John Deere z r. 1948 oraz Ferguson z lat 1950-tych.

Skrzydło wschodnie.

Chlew z wybiegiem na podwórzu.

Obora urządzona w dawny sposób z karmnikami wzdłuż ścian.

Miejsce do młocki, na którym młócono w tradycyjny sposób; obecnie ekspozycja różnych narzędzi rolniczych.

W *wozowni* umieszczono lepsze pojazdy gospodarstwa. Ponadto mały *kurnik* na ok. 20 kur, które mogły swobodnie poruszać się po podwórku.

Przybudówka przy skrzydle pld.

Obecnie mieści ekspozycję o historii rolnictwa. Przy pomocy tekstów, ilustracji i samych eksponatów opowiedziana jest historia rolnictwa bornholmskiego do lat 1950-tych. Przybudówka pochodzi z r. 1873 i początkowo była w niej obora.

Gospodarstwo jest także „żyjącym muzeum”, w którym można zobaczyć kury upierzone w szarą szachownicę, niegdyś bardzo powszechne na Bornholmie. Podobnie jak laciaste świnię dawnej rasy oraz szare gęsi. Na przyległej łące na zachód od gospodarstwa pasą się czerwone krowy rasy duńskiej oraz typowe dla Bornholmu konie rasy Frederiksborg i drobnowelniste owce dawnej rasy.

*Ilustracje: Bent Kaas
Tłumaczenie: Maria Tuniszewska-Ringby*

MUZEUM BORNHOLMU

Muzeum historii kultury Bornholmu

Sct.Mortensgade 29, 3700 Rønne
Dania

Tel: + 45 56 95 07 35

Fax: +45 56 95 07 45

Email: bm@bornholmuseum.dk

www.bornholmismuseum.dk/Polsk